

Regeringscommissaris
Informatiehuishouding

Informatiehuishouding, de postkoets met hulpmotor

Rapportage en Speerpunten van de Regeringscommissaris
Informatiehuishouding
1 mei 2023

1 Inleiding

Op 2 februari 2022 heb ik uw Kamer in een technische briefing¹ op de hoogte gesteld van mijn visie en plannen voor het verbeterprogramma van de informatiehuishouding van de Rijksoverheid 'Open op Orde' thans geheten: programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding². Tijdens de technische briefing van 2 februari 2022 heb ik aangegeven dat ik vanuit mijn taak als aanjager en boegbeeld van het programma³ niet alleen kritisch mee zou kijken, maar ook oplossingen aan zou dragen die zorgen voor een structurele verbetering van de informatiehuishouding (die zowel de document- als de gegevenshuishouding omvat) van de gehele overheid. Dat is dan ook waar ik mij het afgelopen jaar samen met mijn team voor heb ingespannen. Ook heb ik tijdens deze briefing toegezegd uw Kamer te informeren over mijn bevindingen en de voortgang van activiteiten. Helaas heb ik, door persoonlijke omstandigheden, een aantal maanden niet kunnen werken, waardoor ik het maken van deze rapportage uit heb moeten stellen.

Dit wil gelukkig niet zeggen dat er weinig is gebeurd. Er is namelijk veel beweging ontstaan, er zijn praktische verbeteringen in gang gezet en er is bovendien een sterke gemeenschap gecreëerd die hard werkt aan de verbetering van onze informatiehuishouding. Als regeringscommissaris ben ik onder verantwoordelijkheid van de ministers belast met het bevorderen van het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding. Dit programmaspoor levert grote en belangrijke bijdragen aan deze verbetering met haar vier actielijnen⁴. Zo zorgt het ervoor dat er wordt geprofessionaliseerd, zowel de medewerkers die zich bezighouden met informatiebeheer maar ook andere ambtenaren. Daarbij zorgt het voor een versterking van werkprocessen en richt het zich op duurzaam toegankelijke digitale informatie, waarmee geldende wet- en regelgeving kan worden nageleefd. Ook kijkt het naar een verbetering en vereenvoudiging van de gebruikte ICT-systemen, onder andere door standaardisatie en het gebruik van generieke voorzieningen. Tot slot, zorgt het voor een betere grip op informatiehuishouding, betere sturing en de benodigde planning en controle. Hoofdstuk 3 presenteert een overzicht en reflectie op de verrichtingen van het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding.

Naast een reflectie op het nodige en harde werk, stel ik een duidelijk doel voor de informatiehuishouding. Dat doel is 'de informatiehuishouding van de responsieve overheid', welke ik toelicht in Hoofdstuk 2. Dit doel is een vergezicht, maar door ook nu dit doel aan te houden, kunnen we ervoor zorgen dat de inspanningen van nu, ook op de lange termijn zorgen voor een informatiehuishouding die op orde is én blijft. Daarvoor is een stapsgewijze verbetering van de huidige situatie niet meer voldoende, er is een transformatie nodig.

Het 'Postkoets met Hulpmotor Syndroom'

Waar er voorheen paarden voor een koets stonden, zag men ook in dat het blijven toevoegen van paarden niet meer leidde tot een verbetering. De komst van de brandstofmotor was hét alternatief voor paarden en vond al snel zijn toepassing in de postkoets. De motor werd in de koets geplaatst, de koetsier kon blijven, maar kreeg een stuur in handen in plaats van teugels. Dit noem ik het 'postkoets met hulpmotor syndroom': de eerste jaren waarin een nieuwe technologie haar intrede doet, passen we deze toe in reeds bestaande zaken. Toch zien we vandaag geen postkoetsen meer op straat, maar rijden we in auto's, die zijn aangepast op de brandstofmotor. Je zou ook niet in een postkoets willen zitten die 100 kilometer per uur rijdt, los van het ongemak is dit ook buitengewoon onveilig. Zonder de transformatie van de postkoets naar de auto zouden we onverstandig en suboptimaal gebruik maken van de potentie die de brandstofmotor toentertijd had.

¹ [Technische briefing met de regeringscommissaris informatiehuishouding \(via videoverbinding\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

² [Open op Orde | Over Open Overheid | Open Overheid \(open-overheid.nl\)](#)

³ [Staatscourant 2021, 48052 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁴ Het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding onderneemt actie langs vier lijnen: 1. Professionals (informatiebeheer); 2. Volume en aard van informatie; 3. Informatiesystemen (ICT); en 4. Sturing en naleving.

De informatiehuishouding van nu is ontstaan vanuit het papieren tijdperk. Met de intrede van digitale technologieën kwam er een alternatief voor papier dat ervoor zorgde dat informatie in zijn digitale vorm op één moment op meerdere plaatsen tegelijkertijd kan zijn. Iets wat fysiek onmogelijk is voor papier en grote voordelen met zich meebrengt. Maar waar de postkoets na de komst van de brandstofmotor is veranderd in de auto, zien we dat onze informatiehuishouding nog gebaseerd is op de papieren wereld. De bestaande processen werden niet gedigitaliseerd, maar slechts geautomatiseerd. Daardoor is er een wildgroei aan grote hoeveelheden en verschillende soorten verkokerde informatie ontstaan. We maken als overheid suboptimaal gebruik van de potentie die digitale technologie in zich heeft. De huidige informatiehuishouding ondersteunt en reflecteert het wezenskenmerk van de overheid zoals deze zich de laatste tientallen jaren ontwikkeld heeft: bureaucratisch, bovenmatig gefocust op rechtmatigheid, verkokerd en reactief, maar vooral te sterk uitgaand van wantrouwen jegens de burger. In de 21e eeuw hebben we een andere overheid nodig, een responsieve overheid (Hoofdstuk 2). De digitale informatiehuishouding is pas in orde, als deze daaraan zijn bijdrage levert.

Om het werk van het voormalige Generiek Actieplan Open op Orde te versterken en de transformatie van de informatiehuishouding te realiseren, heb ik (met één aanvulling) langs de vier actielijnen van het programma de volgende aanvullende speerpunten gedefinieerd die ik toelicht in Hoofdstuk 4, te weten:

- Informatieacademie (Actielijn 1)
- Informatiehuishouding & Openbaarheid (Actielijn 2)
- De Werkplek van de Toekomst (Actielijn 3)
- De Algemene Informatiewet (Actielijn 4)
- Gegevenshuishouding

Met de hulp van mijn team werk ik dit jaar hard aan de realisatie van deze speerpunten, om zo de eerste onomkeerbare stappen te zetten naar een getransformeerde informatiehuishouding. Een informatiehuishouding, die in dienst staat van de responsieve overheid en daarmee van de burger.

2 De Informatiehuishouding van de Responsieve Overheid

De vele crises en minicrises die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden, zijn geen incidenten, maar het gevolg van systemisch disfunctioneren van de overheid. Dit onderschrijft ook voormalig ombudsman Alex Brenninkmeijer⁵. Een deel van deze problematiek wordt veroorzaakt door de tekortkomingen in de informatiehuishouding:

- Is de informatiehuishouding op orde als je geen onderscheid naar inkomen kan maken, om zo te achterhalen wie er wel en wie er niet een energiecompensatie dient te ontvangen?
- Is de informatiehuishouding op orde als je bijna twee jaar nodig hebt om uit te zoeken welke kinderen van gedupeerde ouders onterecht uit huis geplaatst zijn?
- Is de informatiehuishouding op orde als de politie zegt data-gedreven te werken, maar van gemeenten niet krijgt doorgegeven welke kentekens mogelijk misbruikt worden door criminelen die met illegale kopieën daarvan werken?
- Is de informatiehuishouding op orde als je niet snel kan uitzoeken wat er met de oversterfte aan de hand is?

⁵ <https://www.trouw.nl/politiek/oud-ombudsman-alex-brenninkmeijer-ziet-in-de-toeslagenaffaire-geen-bedrijfsongeluk-maar-een-falend->

- Is de informatiehuishouding op orde als een burger bij onterechte onroerendezaakbelasting zelf moet aantonen *niet* de eigenaar van een huis te zijn, wanneer de gemeente op grond van onjuiste registraties de burger bestempelt als de eigenaar van het huis?
- Is de informatiehuishouding op orde als de behandeling van Woo-verzoeken bij ministeries gemiddeld 167 dagen duurt?⁶

Op grond van deze vragen kunnen we concluderen dat de transformatie die digitalisering in ons dagelijkse leven heeft meegebracht nog niet voldoende is doorgedrongen in de verschillende werkprocessen van de overheid en in de manier waarop zij met informatie omgaat. De informatiehuishouding is nog sterk gekoppeld aan overheidsorganisaties (bestuursorganen) en aan beleids- en wetgevingsdomeinen. Dat is een bureaucratische insteek die niet meer bij de huidige tijd past. Het postkoets met hulpmotor syndroom is daar debet aan. Het belemmert de overheid om maatschappelijke vraagstukken integraal aan te pakken. Het belemmert de overheid ook om burgers en bedrijven responsief tegemoet te treden, met andere woorden, om een *responsieve overheid* te zijn.

2.1 De Responsieve Overheid

Een responsieve overheid⁷ is een overheid die naast zijn burgers gaat staan in plaats van er tegenover. Daarmee creëert deze publieke waarde die maatschappelijk gewenst is en wordt goede dienstverlening centraal gezet, samen met burgers. Een responsieve overheid beschikt over informatie om mensen te helpen en zet zich ook daarvoor in, zorgt dat mensen op informatie kunnen vertrouwen en dat ze krijgen waar ze recht op hebben. Deze overheid stelt zich transparant en open op en stelt mensen in staat om goed geïnformeerd – al dan niet door tussenkomst van de media – een mening te vormen over beleidsvorming en te participeren in besluitvorming.

Om een responsieve overheid te kunnen zijn moeten een aantal fundamentele veranderingen plaatsvinden. Voorbeelden hiervan zijn:

- De overheid moet veel meer proactief werken (in plaats van de huidige, voornamelijk reactieve werkwijze waarbij mensen zelf in actie moeten komen om aanspraken te verzilveren, wat leidt tot aanzienlijk niet-gebruik van voorzieningen);
- Burgers moeten meer zicht krijgen op welke gegevens de overheid van hen heeft en meer regie krijgen op het gebruik ervan door overheden;
- Om de juiste keuzes te maken en beslissingen te nemen, moet de overheid integraal werken en beschikken over actuele informatie; gebiedsgericht werken, of opgavegericht werken is nu vaak te moeilijk, de informatie volgt de verkokerde organisatie;
- De overheid moet het maatschappelijk belang centraal stellen en proces- en opgavegericht werken in netwerken en ketens, dit gebeurt op horizontale en integrale wijze in plaats van verticaal, verkokerd en gericht op "eigen" primaire activiteiten;
- De Tweede en Eerste Kamer moeten in staat worden gesteld om goede controle uit te voeren;
- De overheid dient over alles wat zij doet verantwoording af te kunnen leggen, waarbij transparantie uitgangspunt moet zijn.

Door bovenstaande veranderingen te realiseren, transformeert de overheid naar een responsieve overheid. Een adequate en duurzame digitale informatiehuishouding is een cruciale randvoorwaarde voor deze transformatie.

2.2 De Verschillende Werkprocessen van een Responsieve Overheid

De ambitie om te komen tot een responsieve overheid is niet nieuw. De vernieuwing van de informatiehuishouding die nodig is om de transformatie naar een responsieve overheid te realiseren, is een grote en complexe opgave. Het vraagstuk heeft veel verschillende dimensies (cultuur, organisatie, wetgeving en techniek) en overstijgt de traditionele, organisatiegerichte

⁶ [Rapport-Matglas-OSF-IMI-9-03-2023-digitaal.pdf \(openstate.eu\)](#)

⁷ Prof. dr. M. Scheltema, 'Wetgeving in de responsieve rechtsstaat', *Regel/Maat* 2018-3, p. 120-131

inrichting van de overheid. Alle bestuurslagen worden erdoor geraakt en moeten mee in de verandering.

Wanneer we proberen doelen of werkwijzen te creëren die voor iedereen even goed moeten werken, zullen we zien dat er grote verschillen te vinden zijn voor de processen die de overheid kent. Een 'one size fits all' oplossing zal daarmee leiden tot een suboptimaal en complex geheel aan systemen en processen. Een geheel dat op zichzelf zal leiden tot hazenpaden die het ideaal voor duurzaam toegankelijke informatie in de weg staan. Het is belangrijk om in de transformatie zo dicht mogelijk bij standaardisatie en generieke voorzieningen te blijven, maar wel aandacht te hebben voor de soorten werk en doelen die de overheidsprofessional kent. Binnen elk van de functies die een organisatieonderdeel van de overheid vervult, speelt digitale informatie (en de mogelijkheid om deze goed uit te kunnen wisselen) een fundamentele rol. Echter, welke eisen aan deze informatie, en de uitwisseling ervan, gesteld moeten worden om daadwerkelijk responsief te zijn en te werken, verschilt per functie. Per soort functie moet bekeken worden welke behoeften er zijn, uiteraard elke keer in samenspraak met relevante burgerbewegingen of maatschappelijke partijen. Samen kan dan besproken worden welke kansen er liggen, of juist welke belemmeringen er bestaan zijn waardoor mogelijk kansen nog niet benut worden.

Om de ambitie van de responsieve overheid te kunnen realiseren tot praktische kaders en werkwijzen op het gebied van informatiehuishouding, is het nodig om rekening te houden met "archetypes" van processen die de overheid uitvoert. De volgende werkprocessen kunnen daarin worden onderscheiden:

1. Het ontwikkelen van beleid en wet- en regelgeving;
2. Het uitvoeren van beleid, wet- en regelgeving (waaronder dienstverlening);
3. Inspecteren en handhaven: het houden van toezicht en zorgdragen voor naleving;
4. Kennis maken: de ontwikkeling van kennis (de ondersteuning van beleidsprocessen, gericht op het signaleren van problematiek, etc.);
5. Registreren: het inrichten, beheren en beschikbaar stellen van (basis)registraties;
6. Bedrijfsvoering: functies als financiën, personeel, verantwoording etc. (ook bekend als de SCOPAFIJTH⁸ functies).

Aan het begin van dit hoofdstuk heb ik niet geheel toevallig een zestal vragen gesteld, die het functioneren van de huidige informatiehuishouding voor ieder van deze werkprocessen ter discussie stellen. Elk van deze werkprocessen kan worden verbeterd wanneer het wordt ondersteund door een adequate, digitale informatiehuishouding in dienst van responsief werken.

2.2.1 Het ontwikkelen van beleid en wet- en regelgeving

Dit is een sterk document-gedreven proces waarin voor maatschappelijke problemen een oplossing wordt geformuleerd en de instrumenten worden gekozen om deze oplossing te realiseren. In veel gevallen zal wetgeving een van de instrumenten zijn, vanwege het feit dat het legaliteitsbeginsel een belangrijke pijler is van onze democratische rechtsstaat. Onderdeel van de wetgeving is het aanwijzen van subjecten en objecten van het beleid en de rechtsbetrekkingen tussen die subjecten. Informatie voor de beleidsvorming zelf is onder meer afkomstig uit de processen Uitvoeren van beleid en wetgeving, inspectie en handhaving en ontwikkelen van kennis. Een responsieve overheid is bij het maken van beleid of wet- en regelgeving in staat om te leren van (de lessen uit) de uitvoering, inspectie of kennisontwikkeling. Bij onvoldoende of ontbrekende informatie kunnen er geen goede keuzes worden gemaakt.

2.2.2 Het uitvoeren van beleid, wet- en regelgeving (waaronder dienstverlening)

Als beleid is vastgesteld, moet het uitgevoerd worden. Dan worden er diensten geleverd. Uitvoering is daarom het tweede archetype. Het gaat hier om het beoordelen van aanvragen, het toekennen van aanspraken op basis daarvan (bijvoorbeeld toekennen van uitkeringen, verlenen van subsidies en vergunningen) en het opleggen van verplichtingen (bijvoorbeeld heffen van

⁸ SCOPAFIJTH is een acroniem voor: Security, Communicatie, Organisatie, Personeel, Administratieve organisatie, Financiën, Informatievoorziening, Juridisch, Technologie, Huisvesting

belastingen, opleggen van boetes e.d.). Deze processen zijn tamelijk lineair en worden – nu het vaak om grote aantallen gaat – veelal (deels) geautomatiseerd uitgevoerd. Ze zijn de laatste tijd steeds meer data-gedreven geworden; er wordt niet meer alleen gebruik gemaakt van door burgers en bedrijven aangeleverde gegevens, maar ook van informatie van andere overheidsorganisaties, uit basisregistraties en private organisaties zoals banken en verzekeraars. De responsieve overheid heeft haar informatiehuishouding dusdanig ingericht dat de uitvoering alle benodigde informatie heeft om haar taak op de juiste wijze te vervullen. Veel diensten kunnen dan zonder aanvraag geleverd worden (proactief), zodat niet-gebruik gereduceerd kan worden. Zonder deze aanwezige informatie kan er geen goede uitvoering tot stand komen, met als gevolg fouten of vertraging.

2.2.3 Inspecteren en handhaven: het houden van toezicht en zorgdragen voor naleving

Als beleid is bepaald, en het wordt uitgevoerd, dan is inspectie en handhaving nodig: wordt er conform de bedoelde normstelling gewerkt? Dit is dan ook het derde archetype: Het houden van toezicht op de naleving en handhaven van overtreding van wetgeving. Het betreft hier met name de fysieke inspectietaak, zoals uitgevoerd door onder meer de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de Nederlandse Arbeidsinspectie of de Inspectie leefomgeving en transport (ILT). Ook aan dit proces ligt in de regel informatie over verrichte activiteiten (bedrijfsmatig of privé) ten grondslag; ze vormen de basis voor selecties voor controlebezoeken en het eventueel interveniëren als overtreding van voorschriften wordt geconstateerd. Maar anders dan bij uitvoering wordt hier vaak ook geaggregeerde informatie verwerkt. Zo doet de inspectie voor het onderwijs uitspraken over scholen of opleidingen, niet over de prestaties van een individuele leerling of docent. Om responsief te kunnen werken dienen inspecties en handhavers te beschikken over actuele informatie, vaak afkomstig uit verschillende bronnen. Dit betreft de informatie die ze in staat stelt hun controlerende taak uit te voeren. Niet alleen achteraf, maar waar mogelijk 'real time', zodat inspecties in staat worden gesteld om op tijd bij te sturen wanneer dat nodig is.

2.2.4 Kennis maken: de ontwikkeling van kennis (de ondersteuning van beleidsprocessen, gericht op het signaleren van problematiek, etc.)

Het gaat hier om de taken van de planbureaus, zoals het Centraal Planbureau, het Planbureau voor de leefomgeving en het Sociaal Cultureel Planbureau en om kennisinstellingen zoals het RIVM en het CBS. Zij doen onderzoek en genereren kennis voor het ontwikkelen van beleid, maar bieden ook de mogelijkheid tot reflectie en evaluatie van beleid voor de uitvoerings- en inspectietaken en bedrijfsvoering. Kennisinstellingen hebben fundamenteel andere informatieverzamelingen. Het zijn geen databases die transacties ondersteunen, zoals het geval is bij uitvoeringsprocessen. Het zijn eerder datawarehouses, waarin tijdreeksen van bepaalde situaties worden bewaard. Het gaat vaak om geanonimiseerde informatie, geaggregeerd, die is verbonden met andere dataset, om een integraal, context-rijk beeld te genereren. Daarmee ondersteunen kennisinstellingen beleidsprocessen, en maken ze evaluatie en monitoring mogelijk. Maatschappelijk zijn deze kennisinstellingen cruciaal, omdat zij kennis ontwikkelen en leveren die maatschappelijk debat mogelijk maakt, en die het burgers, journalisten, en vele maatschappelijke groeperingen de mogelijkheid biedt om beleidsontwikkeling, uitvoering en handhaving kritisch te volgen.

Om responsief te kunnen werken als kennisinstelling, is het van belangrijk dat de informatie die hiervoor nodig is snel wordt verschaft en accuraat is. Daarmee dienen de verschillende informatiebronnen goed aangesloten te zijn, en zijn er dus afspraken gemaakt over hoe dit wordt uitgewisseld. Actuele, integrale en open data-verzamelingen moeten hier het uitgangspunt zijn. Dat geldt natuurlijk niet alleen voor de concrete data-verzamelingen, maar ook voor de modellen en algoritmen die bij kennisinstellingen een rol spelen.

2.2.5 Registreren: het inrichten, beheren en beschikbaar stellen van (basis)registraties

Om de informatiepositie te verwerven en behouden die voor het uitvoeren van taken nodig is, houden uitvoeringsorganisaties en inspecties administraties bij. Immers, voor elk subject of object waarvoor overheid beleid maakt, zal informatie over dat object moeten verzameld worden. Om de informatiepositie in deze administraties optimaal te benutten, hebben sommige administraties, die in een andere context herbruikbare gegevens bevatten, wettelijk de status van basisregistratie

gekregen. Voorbeelden zijn de Basisregistratie Personen (BRP, oorspronkelijk de gemeentelijk bevolkingsboekhouding), het Handelsregister (oorspronkelijk ingericht ter bevordering van de transparantie in het handelsverkeer) en het Kentekenregister. De wettelijke grondslag doorbreekt de oorspronkelijke doelbinding voor deze gegevens, wat hergebruik mogelijk maakt. Door overheidsorganisaties te verplichten deze basisregistraties te gebruiken, in plaats van eigen registraties, en door burgers inzicht te geven in dat gebruik waarmee deze hen het recht geeft op correctie, creëert de overheid een systematiek in haar informatiehuishouding waarmee ze de responsiviteit bevordert. Ook is het belangrijk voor de burger dat deze de gegevens die een overheid van haar bewaart kan inzien. De burger kan daarbij ook helpen om mogelijke fouten en onwaarheden te corrigeren.

2.2.6 Bedrijfsvoering (SCOPAFIJTH)

Het gaat hier om gegevens ten behoeve van financiële huishouding van overheidsorganen (begroting en verantwoording), planning, personeelsadministratie, communicatie, huisvesting e.d. Elke organisatie kent bedrijfsvoering-processen, en deze zijn informatie-intensief. Het acroniem SCOPAFIJTH beschrijft deze processen. Het kunnen terugvinden van informatie voor eigen gebruik of voor publicatie is essentieel onderdeel van responsief kunnen werken. De informatiehuishouding zou in een responsieve overheid dan ook zo ingericht moeten zijn, dat iemand, wanneer nodig en toegestaan, de informatie kan krijgen die deze nodig heeft en bovendien kan analyseren. Dat geldt dan ook voor bedrijfsvoerings-gegevens: hoe lang doet de overheid over een bepaald proces, hoeveel capaciteit zet zij daarop in, wie mag daarover meepraten, etc.

3 De Voortgang van het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding

In 2022 is het Programma Open op Orde ondergebracht bij het Programma Open Overheid. Vanaf 2023 wordt er daarom gesproken over het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding (hierna: programma). Het programma is nu zo'n twee jaar onderweg, daarmee werken rijksoverheidsorganisaties, stelselpartijen en het programmateam sinds 2021 samen aan de verbetering van de informatiehuishouding van de rijksoverheid. Naast het generieke actieplan van het programma zijn er meer dan vijftig actieplannen geschreven door de individuele rijksoverheidsorganisaties gericht op de verbetering van hun eigen informatiehuishouding. Met de uitvoering van deze plannen en de ingevoerde methodieken, zoals de nulmeting, krijgt de rijksoverheid steeds beter grip op het proces dat deze verbetering moet faciliteren.

3.1 Resultaten van het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding

Met de uitvoering van de actieplannen wordt een flinke vooruitgang geboekt in het verbeteren van de informatiehuishouding van de rijksoverheid. Daarmee is de noodzaak van een adequate informatiehuishouding niet alleen op de politieke agenda gekomen, maar ook op de bestuurlijke agenda's van alle departementen. Het programma vervult hierin een belangrijke rol waarbij het advies geeft aan de betrokken organisaties, onderzoek en kennisdeling faciliteert vanuit de betrokken expertisegebieden en helpt het bij de doorontwikkeling van en innovatie binnen het vakgebied informatiehuishouding.

De jaarrapportages, 0- en 1-metingen en het onderzoeksrapport van de Auditdienst Rijk geven inzicht in de staat van de informatiehuishouding en de resultaten die zijn geboekt over 2022. Het 'Generiek Actieplan Open op Orde' wordt op dit moment geactualiseerd in het Meerjarenplan Openbaarheid en Informatiehuishouding Rijksoverheid, dat voor het zomerreces naar uw Kamer zal worden gestuurd. Als regeringscommissaris constateer ik dat er dankzij al het harde werk vooruitgang is geboekt. Enkele hoogtepunten zijn:

- Er zijn programma-teams ingesteld om uitvoering te geven aan de verbetering van de informatiehuishouding;
- In 2021 is een rijksbrede arbeidsmarktcampagne gestart, die heeft geleid tot meer dan 1300 professionals die aan de slag willen met informatiehuishouding binnen de overheid;

- Veel organisaties hebben een werkwijze voor de openbaarmaking van beslisnota's geïmplementeerd;
- Websites en mail worden veiliggesteld. Daartoe zijn handreikingen geschreven en middelen ter beschikking gesteld;
- Een eerste start is gemaakt met vernieuwing van de informatie-architecturen en een eerste uitwerking van de 'werkomgeving van de toekomst' is gegenereerd;
- Naast de 0- en de 1-metingen wordt er gewerkt aan een rijksbreed dashboard, dat onderdeel kan worden van de departementale dashboards.

3.2 Aandachtspunten voor het Programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding

Als regeringscommissaris heb ik in het verloop van het programma en bij de actualisatie aandachtspunten meegegeven. De meest belangrijke punten hebben betrekking op:

- Het programma is, ondanks dat ze werkt aan een open overheid, volledig intern gericht. Ze heeft een te beperkte externe oriëntatie: gesprekken met de buitenwereld, debatten, kennissessies, etc. vinden te weinig plaats;
- Het programma richt zich te veel op departementale documentproblematiek. Het informatiehuishouding-vraagstuk is breder en heeft invloed op de gehele overheid;
- Het programma maakt nog onvoldoende gebruik van al bestaande, beschikbaar gestelde hulpmiddelen: voorzieningen die ondersteunen in het verbeteren van de informatiehuishouding zijn technisch veelal beschikbaar. Er wordt weinig gestuurd op de uitrol en implementatie van deze voorzieningen, waardoor veel organisaties geen of te weinig gebruik maken van deze mogelijkheden.
- Het informatiehuishouding-beleid is nu te generiek, waardoor er niet genoeg handelingsperspectief ontstaat voor overheidsorganisaties. Het is moeilijk de hoog-over principes en normen in concrete verbeteringen om te zetten. Daarom dienen archetypes van werkprocessen bij de overheid onderscheiden te worden om per werkproces inzichtelijk te maken welke veranderingen nodig zijn en welke stappen gezet moeten worden, zowel op het gebied van architectuur als op het gebied van wet- en regelgeving.

Naast de bovengenoemde algemene punten heb ik ook per actielijn verschillende aandachtspunten:

3.2.1 *Actielijn 1: professionals (informatiebeheer)*

Het is aan te raden om eens in de zoveel tijd voor het curriculum van 'informatiehuishouding gerelateerde opleidingen' te controleren op aansluiting bij de huidige behoefte. Daarnaast is de vraag of de curricula afdoende inspelen op toekomstige ontwikkelingen. Er zou (nog) meer ingezet moeten worden op hergebruik van bestaande opleidingen en e-learning modules. Verder zou meer nadruk gelegd moeten worden op de bijdrage die het MBO zou kunnen leveren aan (het op orde brengen van) de informatiehuishouding.

3.2.2 *Actielijn 2: het volume en de aard van de informatie*

Een aandachtspunt is dat de focus nu met name ligt op verbeteringen voor het werkproces beleid. Ook voor de andere werkprocessen van de overheid (zoals uitvoering, toezicht en handhaving) geldt dat verkend moet worden wat deze specifiek nodig hebben en hoe dat gerealiseerd kan worden. Daarnaast lijkt het zwaartepunt momenteel te liggen op 'ongestructureerde informatie' zoals documenten en e-mails. Ook de gegevenshuishouding moet op orde zijn en de mogelijkheden van gegevensuitwisseling moeten daarbinnen optimaal worden benut.

3.2.3 *Actielijn 3: informatiesystemen (ICT)*

Bij het vernieuwen van de huidige informatiehuishoudingsarchitectuur moet nadrukkelijk ook gekeken worden waarom de bestaande architectuur en haar aanpak (EAR, NORA) niet voldaan heeft. Het risico bestaat anders dat de problematiek blijft bestaan. Een ander aandachtspunt is dat de ontwikkeling van informatiehuishoudingsarchitectuur rekening houdt met de verschillende functies die de overheid uitvoert. Voor bijvoorbeeld het maken van beleid is de informatiebehoefte anders dan voor het houden van toezicht. Ook de ketens waarin deze informatie uitgewisseld moet

worden zijn verschillend. Deze verschillen moeten tot hun recht komen in de architectuur. Per werkproces zal daarom de architectuur uitgewerkt moeten worden.

3.2.4 *Actielijn 4: sturing en naleving*

Dashboards, zoals deze ontwikkeld worden in actielijn 4, hebben zeker meerwaarde aangezien deze snel en eenvoudig overzicht geven van de voortgang. Hierbij moet wel aangegeven worden wat daadwerkelijk is gerealiseerd. Dat departementen beleid hebben gemaakt om bijvoorbeeld e-mails te archiveren wil nog niet automatisch zeggen dat dit binnen de organisatie ook structureel gebeurt. Een actie is pas echt afgerond als de werkwijze aantoonbaar geïmplementeerd is in de organisatie. Voorts is het van belang dat inzichtelijk wordt gemaakt wat het maatschappelijke effect is dat met het programma wordt gegenereerd. Hier moet ook gericht op (bij)gestuurd kunnen worden.

3.3 Noodzaak tot transformatie

Ondanks het feit dat er met veel energie en inzet wordt gewerkt aan de informatiehuishouding en een open overheid, ben ik als regeringscommissaris kritisch. In de kern is de kritiek dat er binnen het huidige paradigma gewerkt wordt. Dat paradigma (bureaucratisch, legalistisch, verkokerd) kenmerkt de overheid van de laatste decennia, en het is duidelijk dat het op orde krijgen van de informatiehuishouding binnen dat paradigma niet voldoende gaat helpen om de vraagstukken die nu voorliggen adequaat aan te pakken. Het kabinet spreekt van een andere bestuurscultuur, maar zonder een ander overheidsapparaat zal de burger niets merken van die andere bestuurscultuur. De overheid moet transformeren. Nu is de overheid een bureaucratisch, legalistische, verkokerde overheid, die traag werkt, die werkt in de verleden tijd, die uitgaat van wantrouwen en zich concentreert op rechtmatigheid. We hebben een responsieve, proactieve overheid nodig. Een overheid die werkt in de actualiteit, die opgavegericht werkt, die vermaatschappelijkt werkt (samen met maatschappelijke actoren). Dat is een overheid die naast de burger staat en die uitgaat van vertrouwen.

4 Speerpunten van de Regeringscommissaris Informatiehuishouding

Om de beoogde transformatie naar een responsieve overheid te kunnen bewerkstelligen, heb ik vijf activiteiten – speerpunten – in gang gezet, op elk van de vier actielijnen van het programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding, met daarbij een aanvulling. De vier speerpunten moeten gezamenlijk leiden tot zodanige verbeteringen dat de informatiehuishouding maximaal en onomkeerbaar bijdraagt aan de noodzakelijke transformatie. Het betreft de volgende speerpunten:

1. De Informatieacademie;
2. Informatiehuishouding & Openbaarheid;
3. ICT Architectuur en Generieke Infrastructuur (de Werkplek van de Toekomst)
4. Een Algemene Informatiewet.

Buiten de aanvullingen op de actielijnen is een extra speerpunt ook de incorporatie van:

5. Gegevenshuishouding.

4.1 Een Informatieacademie

Op dit moment ontbreekt een goed functionerende gemeenschap van informatie-professionals bij de overheid. Daarom werk ik aan de 'Informatieacademie'. Ook is er behoefte aan een plek waar informatievraagstukken integraal behandeld kunnen worden door academici, waaronder onderzoeksinstituten en overheidsorganisaties. En dit elke keer in samenspraak met belangrijke maatschappelijke actoren, zoals de coalitie 'over informatie gesproken', maar ook partijen zoals bijvoorbeeld bibliotheken, de Open State Foundation, het IMI, De Waag, en het Rathenau Instituut moeten dringend betrokken worden. De Informatieacademie moet een maatschappelijke oriëntatie hebben. Dit gaat een stap verder dan de functie en het aanbod van de verschillende overheidsacademies, zoals de Academie voor Wetgeving en Overheidsjuristen, de Rijksacademie voor Financiën, Economie en Bedrijfsvoering (RAFEB) of de Rijksacademie voor Digitalisering en

Informatisering Overheid (RADIO). De Informatieacademie zou een (virtuele en fysieke) plek moeten zijn waar normatieve vraagstukken op het gebied van informatiehuishouding en informatievoorziening niet alleen vanuit wetenschappelijk oogpunt onderzocht en besproken worden, maar waar deze direct worden gekoppeld aan de uitvoeringspraktijk, zodat tot implementeerbare oplossingen wordt gekomen. In de Informatieacademie moeten de volgende drie onderling versterkende functies samenkomen; de agorafunctie⁹, een onderzoeksfunctie en een onderwijsfunctie.

Een belangrijk element van de Informatieacademie is een *agorafunctie*: het is de marktplaats waar denken, doen en leren bijeenkomen. Als aanzet voor deze agorafunctie is in 2022 gestart met het organiseren van tweewekelijkse bijeenkomsten (Open Donderdagen) waar informatieprofessionals bij elkaar komen en waar kennis wordt gedeeld via presentaties en lezingen. Ook organiseer ik sinds april 2022 zogenoemde keukentafelsessies waar met gasten uit overheid, wetenschap, markt en maatschappij het gesprek wordt gevoerd over actuele thema's op het gebied van de informatiehuishouding bij de overheid.

Naast de agorafunctie is de *onderzoeksfunctie* een belangrijk onderdeel van de Informatieacademie. Veel vraagstukken rond informatiehuishouding behoeven nader onderzoek. Soms betreft dit fundamenteel onderzoek, maar vaak zijn onderzoeksvragen toepassingsgericht. In de Informatieacademie zullen jonge onderzoekers (PhD-studenten) en vraagstukken op het gebied van informatiehuishouding en digitalisering bij elkaar worden gebracht, begeleid door een netwerk van hoogleraren en (senior) onderzoekers.

Tot slot heeft de Informatieacademie een *onderwijsfunctie*. In samenwerking met universiteiten zouden opleidingsprogramma's moeten worden ontwikkeld voor de moderne informatie-professional. Dit zouden reguliere én postacademische opleidingen moeten zijn, zodat zowel kan worden voorzien in nieuwe aanwas van professionals, als in om- en bijscholing van zittende medewerkers. Ook zou een doorlopende leerlijn gedurende de hele professionele carrière gecreëerd kunnen worden, zodat informatieprofessionals steeds over actuele kennis en vaardigheden beschikken op het gebied van digitalisering en informatiehuishouding. Deze opleidingen zouden ook architectuur moeten betreffen; architectuur is het fundament onder een informatiehuishouding die dienstbaar is aan de uitvoering van overheidstaken.

4.2 Informatiehuishouding & Openbaarheid

Zoals eerder is genoemd is een responsieve overheid een overheid die naast in plaats van tegenover de burger staat. Om dat te bereiken is het ook belangrijk om de informatiepositie van de burger te versterken, zodat hij op gelijke voet kan staan met de overheid. Dat vereist een open overheid. Die biedt namelijk meer transparantie en legt daardoor vanzelfsprekend verantwoording af, wat burgers in staat kan stellen tot (e-)participatie en een volwaardiger samenwerking. De Wet open overheid (Woo) regelt het recht op informatie over alles wat de overheid doet. Zowel actief, waarbij de overheid uit eigen beweging informatie publiceert, als passief, waar informatie wordt gepubliceerd op verzoek (Woo-verzoeken). Het is daarom belangrijk om inzichten op te halen uit de huidige actieve- en passieve-openbaarmakingsprocessen, en zo te zien hoe de informatiehuishouding deze dient te ondersteunen en mogelijk kan verbeteren.

Hoewel de Woo op papier een open overheid faciliteert, is ook zichtbaar dat de uitvoering van deze wet bij overheidsorganisaties (in elk geval binnen de rijksoverheid) op problemen stuit. De gemiddelde termijn waarin Woo-verzoeken bij ministeries worden afgehandeld, is op het moment meer dan acht keer de maximaal toegestane termijn zonder verlenging¹⁰. De problematiek van het afhandelen van Woo-verzoeken (de passieve openbaarheid), kan worden gezien als een symptoom van een dysfunctionele informatiehuishouding. Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om snel alle informatie binnen de reikwijdte van een verzoek te kunnen leveren. De 'duurzaam toegankelijke informatiehuishouding' waartoe de Woo ook verplicht, bestaat in feite niet, maar is een verkokerd

⁹ Agora is de Griekse benaming voor 'plein' of 'marktplaats': het hart van de stad en dé plek om kennis en wijsheid te delen en op te halen.

¹⁰ [Rapport-Matglas-OSF-IMI-9-03-2023-digitaal.pdf \(openstate.eu\)](https://openstate.eu/Rapport-Matglas-OSF-IMI-9-03-2023-digitaal.pdf)

landschap waarin informatie moeilijk in relatie tot elkaar kan worden gezien. Een belangrijke bron voor verbetering van de informatiehuishouding is het monitoren van de (vertraagde) afhandeling van Woo-verzoeken: waar zitten de knelpunten, niet alleen kwantitatief, maar ook kwalitatief? Krijgen verzoekers hun informatie binnen de termijn, maar voelen zij zich ook daadwerkelijk geholpen met de informatie en, zijn ze tevreden over de behandeling zelf? Het is van belang om de monitoring op dit sterk informatiegedreven-proces en op eventuele verbetermaatregelen te versterken. Zo kunnen deze ervaringen en inzichten direct worden gebruikt voor het verder optimaliseren van het proces en de inrichting van de informatiehuishouding.

Het is daarbij ook van belang om in de berg informatie, duidelijk onderscheid aan te kunnen brengen tussen wat wél en wat níet van belang is. In mijn "Advies over het bewaren en beheren van chatberichten"¹¹ dat op 24 januari door de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties naar uw Kamer is verstuurd komt dit ook terug. In de door het Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding geschreven advies over de chatberichten kwestie¹², wordt namelijk de sleutelfunctionarissen methode voorgesteld. Deze stelt dat de berichten van belangrijk functies of personen binnen de overheid, structureel moeten worden bewaard en beheerd, maar dat dit voor de overige ambtenaren niet nodig is. Dit komt mede door de huidige waarde van chatberichten. Met de realisatie van de in paragraaf 3.1 benoemde werkomgeving van de toekomst, zou wellicht ook voor e-mail een dergelijke aanpak kunnen worden gehanteerd. In deze werkomgeving van de toekomst wordt alle informatie gecreëerd in relatie tot de opgave van de overheidsprofessional. Hier kan men ook gelijktijdig samen aan die opgave werken en daarover communiceren. Daarmee zal het inhoudelijk heen en weer mailen over deze opgave afnemen en zowel het volume als de waarde van de inhoud afnemen.

Door processen, systemen en wetgeving dusdanig op elkaar af te stemmen, kan er orde en structuur worden geschapen in een verkleinde informatieberg. Alle informatie van waarde wordt dan in de dossiers op de platformen vastgelegd, en niet meer in de mails. Voor de niet-sleutelfiguren kunnen de mails dan, zowel vanuit het perspectief van openbaarheid als vanuit de archief-functie, buiten het bereik van de Woo en de Archiefwet gehouden worden. Dat maakt informatie niet alleen vele malen sneller vindbaar, het maakt het de professional ook veel makkelijker om zich aan de vele richtlijnen ten aanzien van de informatiehuishouding te houden. Tot slot is de informatie veel context-rijker. Cruciaal is dat het document centraal staat, en dat alleen de toegang tot het document per processtap aan bepaalde personen wordt verstrekt. Dus in plaats van het steeds heen en weer sturen van het document, zet men nu het document in het centrum, en werkt men in de werkomgeving van de toekomst rond om het centrale document. Scholing en disciplineren in deze moderne wijze van werken is dan een absolute noodzakelijkheid.

Passieve openbaarmaking (op verzoek) alleen is niet voldoende voor een responsieve overheid. Wanneer burgers actief willen meedoen, zal de overheid ze daartoe ook actief in staat moeten stellen, primair door relevante informatie tijdig te delen. Huidige overheidsprocessen en -systemen ondersteunen de actieve openbaarmaking van informatie onvoldoende. Informatie is moeilijk te vinden, vaak niet in context of in relatie tot andere relevante informatie. Ook zijn teksten vaak moeilijk te begrijpen en gericht op de interne overheidsorganisatie. Ze schieten tekort om burgers daadwerkelijk in staat te stellen om mee te doen. Al bij het creëren van informatie moet rekening worden gehouden met actieve openbaarmaking. Wederom kan technologie dit ondersteunen, als deze op een goede wijze wordt toegepast in de werkomgeving van de medewerker.

Het is belangrijk om de transformatie naar een actief openbare overheid in nauwe samenwerking met (organisaties van) burgers vorm te geven, om ervoor te zorgen dat de informatiebehoefte van de burger ook echt centraal staat. Dat is dus niet alleen een kwestie van het 'technisch' vertalen van de opdracht in artikel 3.3 Woo aan de minister van BZK om een infrastructurele voorziening te realiseren voor het actief openbaar maken van overheidsinformatie. Het gaat ook om het voeren

¹¹ [Afschrift brief Regeringscommissaris Informatiehuishouding aan staatssecretaris BZK over chatberichten overheid | Brief | Rijksoverheid.nl](#)

¹² 'Kan dit weg?' 'Nee' [Chatberichten \(acoi.nl\)](#)

van het gesprek. De maatschappelijke coalitie 'Over informatie gesproken' vormt hiervoor een platform en werkt actief aan een gelijkwaardige informatierelatie tussen overheid en burger.

4.3 ICT Architectuur en Generieke Infrastructuur (de Werkomgeving van de Toekomst)

Een belangrijk middel om de informatie huishouding aan te sturen is de ICT architectuur. Helaas is in 20 jaar ICT architectuur geen grote bestendiging van de informatiehuishouding tot stand gekomen. De oorzaak daarvan is veelzijdig. Zo zijn de architectuurplaatjes te toekomstgericht, ontbreekt het vaak aan concrete eerste stappen en is het vooral een "van IT, voor IT" die er maar niet in slaagt het management te overtuigen die architectuur te gebruiken als sturingsinstrument. Tot slot hebben leveranciers van ICT componenten vaak zo'n sterke positie, dat architectuureisen genegeerd moeten worden. Daarom wordt er een andere aanpak voorgesteld.

Deze begint met het besef dat de overheid niet een grote organisatie is, maar in de kern verschillende soorten werk verricht. Ook het werken vanuit de departementale structuur en de top-down benadering die daaruit volgt is niet voldoende behulpzaam. Daarom wordt onderscheid gemaakt in de eerder beschreven werkprocessen. Door deze onderverdeling te hanteren streven we naar meer homogene groepen die vanuit informatiekundig oogpunt elk afzonderlijk specifieke eigenschappen, eisen en wensen hebben. Als regeringscommissaris voer ik gesprekken met vertegenwoordigers van elk van deze werksoorten, om zo te inventariseren wat hun behoeften zijn, welke rechten zij vanuit die specifieke functie (h)erkennen voor burgers, welke normen er dan gelden voor de organisaties die deze functie in huis hebben, en hoe daar sturing aan gegeven kan worden. De gedachte is om met vertegenwoordigers van elk van werkprocessen afspraken te maken over de vorm van een concrete doelarchitectuur. Tot slot neemt de architectuur de professional en zijn of haar werkproces als uitgangspunt. We willen immers dat het uitvoerend vermogen van de overheid toeneemt. In de huidige architectuur staat vooral het management, of erger nog, het ICT-beheer, centraal.

Een ander belangrijk punt als we kijken naar architectuur is die van 'De werkomgeving van de toekomst' waar in het programma Open Overheid, Spoor Informatiehuishouding, aan wordt gewerkt. De huidige informatiehuishoudingsmiddelen waarmee de professional moet werken zijn ver onder de maat. Ze maken het de professional onmogelijk om snel te werken, om samen te werken, en om open en transparant te werken. Zonder modernisering van de werkomgeving zal een echt open overheid nooit tot stand komen. Deze werkomgeving van de toekomst ondersteunt medewerkers in alle typen werkprocessen (van beleid maken tot bedrijfsvoering). Met de werkplek van de toekomst wordt voorzien in een integrale omgeving waarin aan een dossier wordt gewerkt en waarin alle activiteiten worden ondersteund: communiceren, schrijven, registreren en archiveren. Deze integrale omgeving ondersteunt overheidsprofessionals bij het samenwerken in dossiers, wanneer nodig ook over departementen heen. Ze werken in de omgeving aan gestructureerde documenten, waardoor metadata vanaf dag toegevoegd wordt en daarna niet meer verloren gaat.

4.4 Algemene Informatiewet

In veel wet- en regelgeving zijn aspecten van het omgaan met informatie geregeld. De wetgeving op het desbetreffende beleidsterrein (bijvoorbeeld sociale zekerheid, belastingen, omgeving) regelt welke gegevens verwerkt mogen of moeten worden. Daarnaast is er een aantal generieke informatiewetten en -regelingen die randvoorwaarden en eisen stellen aan de informatiehuishouding wat betreft openbaarheid, bewaartermijnen, hergebruik, toegankelijkheid, beveiliging en dergelijke. Deze generieke informatiewetgeving omvat onder meer de Archiefwet 1995, de Wet open overheid, de Wet hergebruik overheidsinformatie, het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid, de basisregistratiewetten, de Algemene verordening gegevensbescherming en de Baseline informatiebeveiliging overheid.

Omdat deze wetten en regelingen allemaal een onderdeel of aspect van de informatiehuishouding regelen, is het moeilijk om de samenhang daarin te overzien. Om het bovenstaande te regelen en meer samenhang te brengen in de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van

informatiehuishouding werk ik aan een wetsvoorstel voor een Algemene informatiewet. In dit wetsvoorstel is o.m. aandacht voor:

- het recht van burgers op de verzekering van beginselen van informatieverwerking in het verkeer met overheidsorganen (zoals bijvoorbeeld openbaarheid, toegankelijkheid, transparantie);
- verplichting van overheidsorganen om hun informatiehuishouding zodanig in te richten, dat de beginselen van informatieverwerking kunnen worden verzekerd, deze dienstbaar is aan de uitvoering van hun taken en de burger ondersteunt in zijn verkeer met overheidsorganen;
- duidelijke verantwoordelijkheden en bevoegdheden om gericht te kunnen sturen op realisatie van de benodigde generieke voorzieningen en standaarden voor de informatiehuishouding (inclusief implementatie van architecturen) en op planning en verantwoording over de toepassing daarvan door overheidsorganen.
- een mechanisme om onvoorziene situaties, knelpunten of impasses in informatie(deel)vraagstukken op te lossen. Hoe goed het wettelijk kader ook op orde is, er kunnen altijd situaties zijn waar het niet op is berekend. De informatie om werk goed te doen is vaak wel voorhanden, maar juridische discussies belemmeren mensen om die in te zetten om hun werk goed te doen. Het idee is om een orgaan in het leven te roepen waar dergelijke vraagstukken aan kunnen worden voorgelegd, en dat een (bindend) advies kan geven voor oplossing ervan.

4.5 Gegevenshuishouding

Bij mijn aanstelling als Regeringscommissaris Informatiehuishouding heb ik aangegeven dat de gegevenshuishouding een cruciaal onderdeel is van de informatiehuishouding. Bij de verschillende speerpunten is hier aandacht voor.

Om de informatiehuishouding op orde te krijgen, zijn zowel op de werkplek van de toekomst, zoals eerder genoemd, als in de grootschalige gegevenshuishouding, verbeteringen nodig. Standaardisatie en het toepassen van generieke voorzieningen zijn dan ook noodzakelijk voor het samenwerken over organisatiegrenzen heen. Dat doet recht aan de ontwikkeling dat maatschappelijke problemen en opgaven zich in het algemeen niet houden aan departementale grenzen of grenzen tussen bestuurslagen, (zoals zichtbaar in de (jeugd)zorg, maatschappelijke ondersteuning en sociale zekerheid).

In november 2021 is de Interbestuurlijke Datastrategie Nederland (IBDS) aan de Tweede Kamer aangeboden. Een onderdeel van de IBDS is de doorontwikkeling van het huidige stelsel van basisregistraties tot een federatief datastelsel waarin veel meer bronnen ontsloten kunnen worden, bijvoorbeeld met het oog op oplossing van multidimensionale maatschappelijke vraagstukken als armoedebestrijding of uitsluiting. Gegevens blijven in het federatieve stelsel lokaal opgeslagen, maar gestandaardiseerde ontsluiting ondersteunt meervoudig gebruik, waarbij mede door toepassing van 'privacy by design'- technologie verzekerd wordt dat gebruik in lijn is met gegevensbeschermingseisen.

Het streven zou moeten zijn om voor overheidsbreed hergebruik van informatie tot eenzelfde niveau van standaardisatie te komen als door de Belgische Kruispuntbank is gerealiseerd. Op 20 februari jl. ben ik met een strategisch gekozen gezelschap afgereisd naar Brussel voor een bezoek aan de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ)¹³. De Kruispuntbank is een architectuurconcept voor de informatiehuishouding. Het is dertig jaar geleden geïntroduceerd en naast de goede dienstverlening richting burgers, is het ook wettelijk goed geregeld. De KSZ is geen centrale bank waar gegevens over burgers worden bijgehouden, maar een 'verkeersregelaar' op het kruispunt – vandaar de naam – van gegevensstromen. Alle informatie blijft bij de bron en alle informatieverzoeken verlopen via hetzelfde kruispunt. Dat principe is vastgelegd in een wet, met duidelijke bevoegdheden op het gebied van beveiliging, privacy en data-kwaliteit. De kruispuntbanken (er is ook een Kruispuntbank voor Ondernemingen en voor e-Health) weten bij welke partijen een burger een dossier heeft en wat dit voor soort dossier is. Ze houden

¹³ [Terugblik bezoek aan Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Digitaal Vlaanderen | Nieuwsbericht | Regeringscommissaris Informatiehuishouding \(rcihh.nl\)](#)

verwijzingen naar gegevens bij en hebben zo'n 2000 authentieke bronnen die jaarlijks 4 miljard berichten uitwisselen. Burgers hebben inzage (92% van de Belgen keek in de database tijdens de COVID-campagne), zien wie gegevens geraadpleegd hebben en kunnen onjuistheden laten corrigeren.

5 Tot Slot

In dit stuk heb ik betoogd dat de informatiehuishouding pas echt op orde is, als deze de overheid bij al haar processen in staat stelt een responsieve overheid te zijn. Een goede, dus digitale informatiehuishouding levert een cruciale bijdrage aan de transformatie naar de responsieve overheid. Als Regeringscommissaris Informatiehuishouding constateer ik dat het uitvoeren van de vier actielijnen, zoals die in het oorspronkelijke 'Generiek Actieplan Open op Orde' zijn opgesteld, niet voldoende is. Er is een meer fundamentele verandering nodig, waar ik aan bijdraag door te werken aan een vijftal concrete speerpunten.

Echter, de verander-opgave is bijzonder groot en vergt van alle betrokken veel inzet, in het bijzonder van de leiding. Een Regeringscommissaris Informatiehuishouding is niet veel meer dan een tijdelijke hulpstructuur. Uiteindelijk zal de overheid het zelf moeten doen en is het dus nodig dat het politieke bestuur de noodzaak van een responsieve overheid inziet en in al haar geledingen stuurt op een overheid die toewerkt naar deze noodzakelijke transformatie. Er dient actief samengewerkt worden met maatschappelijke actoren. Er dient niet alleen een apart programma 'open overheid' zijn, maar de getroffen maatregelen dienen terug te komen in alle relevante beleidsprogramma's.

Ik vertrouw erop uw Kamer met dit rapport voldoende geïnformeerd te hebben en reken op uw steun in de realisatie van mijn plannen. Graag geef ik uw Kamer een nadere toelichting middels een technische briefing, zoals ik dat ook vorig jaar heb gedaan.

Op www.rci hh.nl vindt u meer informatie en actuele berichtgeving over mijn werkzaamheden. Zo kunt u op de hoogte blijven van mijn verrichtingen.

